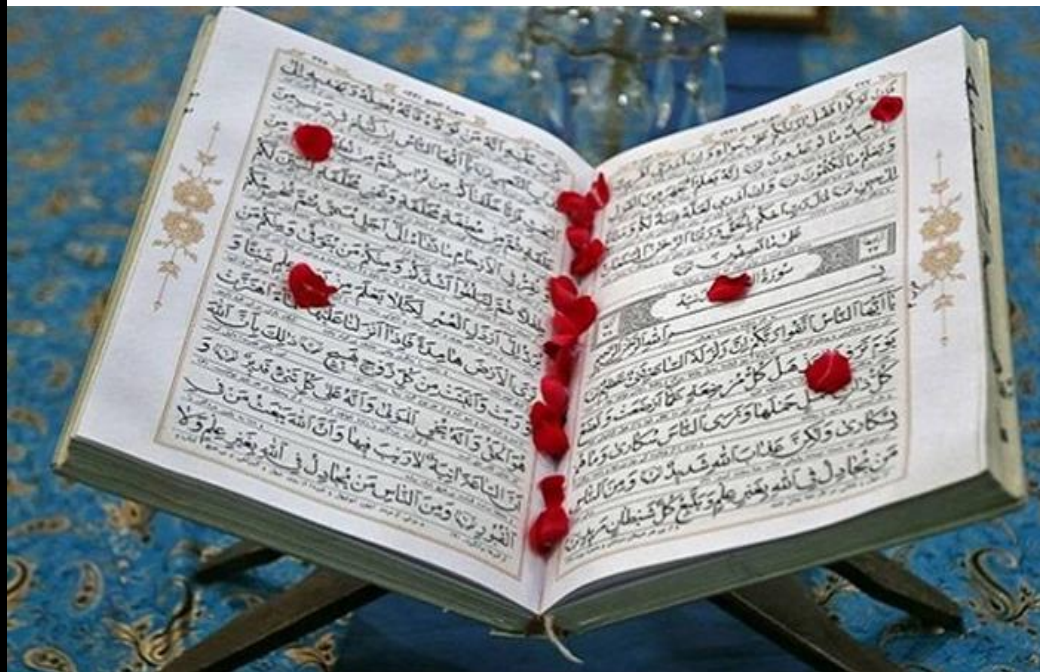

بسم الله الرحمن الرحيم

نکات کلیدی و تفسیری **جزء هفدهم** قرآن کریم

وحی فعل یا ایجاد تمایل به کار خیر

وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فَعَلِ الْخَيْرَاتِ
وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءِ
الزَّكَاةِ وَ كَانُوا لَنَا
عَابِدِينَ (۷۳- انبیاء ع)

و ما به آنها انجام کارهای خیر
و برپا داشتن نماز و پرداخت
زکات را وحی کردیم و آنها تنها
ما را عبادت می کردند.

هر چند این آیه در توصیف

پیشوایان هدایت است ولی حالتی در آن آمده که مراتب ضعیف ترش را می توان در دیگران نیز مشاهده کرد.

وحی همان الهام کردن و به دل انداختن است (۱) چیزی که هست در وحی یا به دلیل سرعت زیاد یا به دلیل رمزی و سری بودن (۲)
و یا به دلایلی دیگر، کسی جز موجود الهام شده از این فرایند و نیز محتوای آن با خبر نمی شود.

وحی به دو صورت ممکن است رخ دهد؛ یکی وحی گزاره های علمی است که در این نوع گیرنده به چیزی که نمی دانست عالم می
شود. نوع دیگر وحی فعل عملی است به این صورت که فرد گیرنده در خود میل و اشتیاق شدید به کاری را پیدا کرده و درصدد
انجام آن بر می آید (۳).

در آیه مورد بحث سخن از وحی فعل و کارهای خیر است. نمونه های قابل درک این نوع وحی را همه می توانند در خود احساس
کنند؛ زمانی که بدون مقدمه در خود میل شدیدی به انجام کار خیری پیدا می کنید و به تکاپو می افتید تا به هر ترتیب که شده آن
را انجام دهید؛ مصداق و نمونه ضعیف شده ای از وحی فعل خیر است. وحی به مادر موسی برای رها کردن او در آب (۴) هم از نمونه
های این نوع وحی است. تعلیم صنعت زره و ساخت آن به دست داود علیه السلام برای منفعتی عام و حفظ مومنان از خطر دشمنان بوده است

باید قدردان دانشمندان نظامی و هسته ای باشیم

وَ عَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لْتُحَصِّنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ (۸۰- انبیاء) ما ساختن زره را به داود ع آموختیم، تا شما را در
جنگهایتان حفظ کند. آیا شکر آن را به جا می آورید؟

«لبوس» بر اساس آنچه که صاحب تفسیر مجمع البیان می‌گوید هر گونه اسلحه دفاعی و تهاجمی؛ مانند زره، شمشیر و نیزه را شامل می‌شود(۵)؛ ولی عبارت «لِتُحَصِّنَكُمْ» تا شمارا حفظ کند «قرینه خوبی است که نشان می‌دهد «لبوس» در اینجا به معنی زره است(۶).

زره امروز جامعه اسلامی ادوات نظامی و تدافعی و نیز هسته است که خداوند متعال دانش ساخت و تجهیز آن را به دانشمندان ما عنایت می‌کند ما نیز وظیفه داریم بر اساس دستور قرآن کریم قدردان آنها و سپاسگذار این نعمت الهی باشیم نکته ای که در این آیه وجود دارد این است که خداوند متعال می‌فرماید ما به داود علیه السلام یاد دادیم که چگونه زره بسازد بعد جمله ای دارد که معلوم می‌شود این تعلیم برای نفع شخصی نبوده است چون نمی‌فرماید آموختیم تا با ساخت و پوشیدن زره از خود محافظت کند بلکه می‌فرماید تا شما را از خطر حفظ کند این جمله نشان می‌دهد که تعلیم صنعت زره و ساخت آن به دست داود علیه السلام برای منفعتی عام و حفظ مومنان از خطر دشمنان بوده است. آنگاه در پایان در قالب سوالی به جامعه ایمانی توصیه اکید می‌کند که قدر این نعمت را دانسته و نسبت به آن شکرگزار باشند. زره امروز جامعه اسلامی ادوات نظامی و تدافعی و نیز هسته است که خداوند متعال دانش ساخت و تجهیز آن را به دانشمندان ما عنایت می‌کند ما نیز وظیفه داریم بر اساس دستور قرآن کریم قدردان آنها و سپاسگذار این نعمت الهی باشیم. وحی به دو صورت ممکن است رخ دهد؛ یکی وحی گزاره‌های علمی است که در این نوع گیرنده به چیزی که نمی‌دانست عالم می‌شود. نوع دیگر وحی فعل عملی است به این صورت که فرد گیرنده در خود میل و اشتیاق شدید به کاری را پیدا کرده و درصدد انجام آن بر می‌آید

ذکر یونسیه نسخه ای برای نجات همه مومنین

وَ ذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغْضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ (۸۷) فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ (۸۸- انبیاء)

و یاد کن صاحب ماهی (حضرت یونس) را زمانی که خشمناک از میان قومش رفت و گمان کرد که ما زندگی را بر او تنگ نخواهیم گرفت؛ پس در تاریکی‌های شب، زیر آب و در دل ماهی، ندا داد که: معبودی جز تو نیست تو از هر عیب و نقصی منزهی، همانا من از ستمکارانم. پس ندایش را اجابت کردیم و از اندوه نجاتش دادیم و این‌گونه مؤمنان را نجات می‌دهیم.

«نون» در لغت به معنی ماهی عظیم یا به تعبیر دیگر نهنگ یا وال است. (۷) مراد از ذو النون (صاحب ماهی)، یونس پیغمبر علیه السلام است که از طرف پروردگار بر اهل نینوا مبعوث شد و ایشان را دعوت کرد ولی ایمان نیاوردند. پس از مدتی که ایمانشان نا امید شد نفرینشان کرد و از خدا خواست تا عذابشان کند.

یونس در حالی که از قومش غضبناک بود از میانشان بیرون شد و آنها را به عذاب خدا سپرد و رفت بدون اینکه از ناحیه خدا دستوری داشته باشد. اما همین که نشانه‌های عذاب نمودار شد قوم او توبه کردند و ایمان آوردند. پس خدا عذاب را از ایشان برداشت و خداوند صحنه‌ای به وجود آورد که در نتیجه یونس به شکم یک ماهی بزرگ فرو رفت و در آنجا زندانی شد تا آنکه خدا آن بلیه را از او برداشته دو باره به سوی قومش فرستاد(۸). جمله «كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ» نشان می‌دهد نسخه ای که یونس علیه السلام آن را برای نجات خود به کار بست و خداوند او را از گرفتاری رهاش کرد جنبه اختصاصی نداشته است. بسیاری از حوادث غم‌انگیز و گرفتاریهای سخت و مصیبت‌بار مولود گناهان ماست.

هر انسان مومنی می‌تواند با به کار بستن همان سه نکته‌ای که یونس علیه السلام به کار بست، نجات و رهایی حتمی خود را از خداوند متعال طلب کند: ۱- توجه به حقیقت توحید و اینکه هیچ معبود و هیچ تکیه‌گاهی جز خدای سبحان نیست. ۲- پاک شمردن و تنزیه خدا از هر عیب و نقص و ظلم و ستم، و پرهیز از هر گونه گمان سوء در باره ذات پاک او ۳- اعتراف به گناه و تقصیر خویش(۹).

این آیات تمام انسانها را از گناه و شکستن حریمهای الهی برحذر می‌دهد و به آنها هشدار می‌دهد که صحنه ای بسیار سخت و عجیبی در پیش است که اگر اهل تقوا نباشند به تلخی و رنج شگفت آور آن روز را با تمام وجود خواهند چشید

تصویری از لحظه وقوع قیامت

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ (۱) يَوْمَ تَرْوَنَهَا تَدَّهْلُ كُلُّ مَرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَ تَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَ تَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَ مَا هُمْ بِسُكَارَى وَ لَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ (۲- حج)

ای مردم! از پروردگارتان پروا کنید، بتردید زلزله قیامت، واقعه‌ای بزرگ است. روزی را مشاهده خواهید کرد که هر مادر شیر دهی از کودکی که شیرش می‌دهد، غافل می‌شود و هر زن بارداری سقط جنین می‌کند و مردم را مست می‌بینی در حالی که مست نیستند، بلکه عذاب خدا بسیار شدید است.

این آیات تمام انسانها را از گناه و شکستن حریمهای الهی برحذر می‌دهد و به آنها هشدار می‌دهد که صحنه‌ای بسیار سخت و عجیبی در پیش است که اگر اهل تقوا نباشند به تلخی و رنج شگفت آور آن روز را با تمام وجود خواهند چشید (۱۰).

آنگاه صحنه‌هایی از آن واقعه را به تصویر می‌کشد:

۱. در آن واقعه، تنها زمین می‌لرزد بلکه جهان به لرزه در می‌آید؛ آسمان و زمین، خورشید و ستارگان، کرات و کهکشانها همه دگرگون می‌شوند (۱۱).

۲. «مَرْضِعَةٌ» به زنی گفته می‌شود که در حال شیر دادن به کودک است و سینه‌اش در دهان اوست. ذهول هم یعنی اینکه از روی ترس و دهشت از چیزی بگذری و بروی. (۱۲) در آن واقعه مادرانی که در حال شیر دادن به کودکان خود هستند با اینکه عاطفی ترین حالت و قوی ترین دلبستگی عالم میان آن دو وجود دارد ولی با این حال کودک را از خود جدا کرده او را رها می‌کند و می‌رود.

۳. هر بارداری طفل خود را سقط می‌کند.

۴. مردم هراسان و وحشت را که می‌نگری گمان می‌کنی که مست اند و عقل از سرشان پریده؛ اما اینطور نیست؛ عذاب شدید خدا آنها را به این روز انداخته است.

جمله «كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ» نشان می‌دهد نسخه‌ای که یونس علیه السلام آن را برای نجات خود به کار بست و خداوند او را از گرفتاری رهایی کرد جنبه اختصاصی نداشته است. بسیاری از حوادث غم‌انگیز و گرفتاریهای سخت و مصیبت‌بار مولود گناهان ماست. هر انسان مومنی می‌تواند با به کار بستن همان سه نکته‌ای که یونس علیه السلام به کار بست، نجات و رهایی حتمی خود را از خداوند متعال طلب کند: ۱- توجه به حقیقت توحید و اینکه هیچ معبود و هیچ تکیه‌گاهی جز خدای سبحان نیست. ۲- پاک شمردن و تنزیه خدا از هر عیب و نقص و ظلم و ستم، و پرهیز از هر گونه گمان سوء در باره ذات پاک او ۳- اعتراف به گناه و تقصیر خویش (۹).

حالت توبه شکنان در قیامت

كُلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَُا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ (۲۲- حج)

هر گاه بخواهند از دوزخ و غم و اندوههای آن خارج شوند آنها را به آن باز می‌گردانند، و به آنان گفته می‌شود، بچشید عذاب سوزان را از آنجائیکه قیامت ظرف ظهور باطن اعمال است هر پاداش و عذابی که به انسان داده می‌شود در حقیقت چهره اخروی عمل اوست (۱۳) و جهنم در واقع صورت باطنی گناه است؛ بنابراین این می‌توان گفت این حالتی که آیه از آن سخن می‌گوید حقیقت و باطن همان حالت دنیایی این عده است که در دنیا چون به گناه عادت کرده بودند هرگاه تصمیم به ترک آن می‌گرفتند باز دوباره به سمت آن برگشته و جان به آتش گناه می‌سوزانند؛ همین حالت یعنی فاصله گرفتن و برگشتن به گناه در قیامت به شکل ظهور می‌کند که قرآن می‌گوید: هر گاه بخواهند از دوزخ و غم و اندوههای آن خارج شوند آنها را به آن باز می‌گردانند.

اگر ما مصداق «الَّذِينَ آمَنُوا» باشیم؛ دفاع الهی از ما حتمی و تخلف ناپذیر خواهد بود

وعده حتمی خداوند برای دفاع از مومنین

إِنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنِ الَّذِينَ آمَنُوا (۳۸- حج)؛ بدون تردید خداوند از اهل ایمان دفاع می کند.

این آیه نویدی به رسول خدا صلی الله علیه و آله است؛ به آن حضرت در برابر تهدیدها و تعرضات دشمنان اسلام چنین بشارت می دهد: بگذار طوائف و قبائل عرب و یهود و نصارا و مشرکان شبه جزیره دست به دست هم بدهند تا مؤمنان را تحت فشار قرار داده و به گمان خود نابود کنند، ولی خداوند وعده دفاع از آنها را داده است (۱۴).

نکته قابل توجه این است که این وعده الهی مخصوص مؤمنان عصر پیامبر صلی الله علیه و آله در برابر مشرکان نبوده؛ بلکه حکمی است که در تمام اعصار و قرون جریان دارد. مهم آن است که اگر ما مصداق «الَّذِينَ آمَنُوا» باشیم؛ دفاع الهی از ما حتمی و تخلف ناپذیر خواهد بود.

پی نوشت ها:

(۸) ر.ک: المیزان ج ۱۴ ص ۳۱۴-۳۱۵

(۱) مجمع البحرین ج ۱ ص ۴۳۱

(۹) ر.ک: همان ص ۴۸۸

(۲) المفردات ج ۱ ص ۸۵۸

(۱۰) ر.ک به المیزان ج ۱۴ ص ۳۳۹

(۳) ر.ک به المیزان ج ۱۴ ص ۳۰۵

(۱۱) آیات ابتدایی سوره تکویر و انشقاق گویای این حقیقت هستند.

(۴) آیه ۷ سوره قصص

(۵) مجمع البیان ج ۷ ص ۹۰

(۱۲) المیزان ج ۱۴ ص ۳۳۹

(۶) راغب هم در المفردات خود همین نظر را داده است.

(۱۳) آیه ۴۹ سوره کهف

(۷) همان ص ۴۸۵

(۱۴) نمونه ج ۱۴ ص ۱۱۱

پایگاه اطلاع رسانی هیات رزمندگان اسلام

معاونت فرهنگی تربیتی

مرکز آموزش های غیرحضوری حوزه های علمیه خواهران

<http://vufarhangi.whc.ir/>